

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MAISTO ĮSTATYMO NR. VIII-1608
4 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-2055(2)**

2023 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2023 m. balandžio 12 d. sprendimo Nr. SV-S-890 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 3 punktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Pritarti Lietuvos Respublikos maisto įstatymo Nr. VIII-1608 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-2055(2) (toliau – Įstatymo projektas) tikslui ir pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui tobulinti Įstatymo projektą, atsižvelgiant į šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Įstatymo projektu siūloma nustatyti draudimą visiems maisto tvarkymo subjektams, kurių prekybos plotas yra didesnis kaip 400 kv. metrų, išmesti maistą, kuris neatitinka maisto srities ir kitų teisės aktų reikalavimų, tačiau yra saugus ir tinkamas vartoti, prieš tai nepasiūlius jo neatlygintinai perduoti labdaros ir (ar) paramos gavėjams. Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant, jog siūlomas teisinis reguliavimas būtų efektyvus, kuriant bendrą, nuoseklią, darnią ir veiksmingą teisinę sistemą, būtina vadovautis teisėkūros principais. Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2, 5 ir 6 punktuose nustatyti proporcingumo, efektyvumo ir aiškumo principai bei jų santykis lemia tinkamiausių reguliavimo priemonių pasirinkimą. Vertinant Įstatymo projektu siūlomo reguliavimo proporcingumą, efektyvumą ir aiškumą, šio projekto nuostatos yra tikslintinos šiais aspektais:

1.1. Įstatymo projekte vartojama sąvoka „maisto tvarkymo subjektai, kurių prekybos plotas yra didesnis kaip 400 kv. metrų“ sukuria prielaidas taikyti Įstatymo projekte numatytas įpareigojančias priemones itin plačiam subjektų ratui. Lietuvos Respublikos maisto įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje nurodyta, kad maisto tvarkymo subjekto sąvoka suprantama taip, kaip ji apibrėžta 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente ([EB\) Nr. 178/2002](#), nustatančiame maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančiame Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančiame su maisto saugos klausimais susijusias procedūras, su visais pakeitimais, ir atitinka sąvoką „maisto verslo operatorius“. Reglamento

Nr. 178/2002 3 straipsnio 3 dalyje maisto verslo operatoriai apibrėžti kaip fiziniai arba juridiniai asmenys, atsakingi už tai, kad jų kontroliuojamame maisto versle būtų garantuotai laikomasi maisto produktų sritį reglamentuojančių įstatymų reikalavimų. Verslo tvarkymo subjektai suprantami labai plačiai – kaip subjektai, veikiantys gamybos, mažmeninės ir didmeninės prekybos, viešojo maitinimo ir kitose srityse. Įstatymo projektu siūlomas reguliavimas bus taikomas ir subjektams, kurių pagrindinė veikla nėra susijusi su prekyba maistu, bet kurie taip pat parduoda ir maisto produktus, pavyzdžiui, užsiima mažmenine prekyba specializuotose parduotuvėse, taip pat prekyba besiverčiančius ūkio subjektus, kurių prekių asortimente yra ir maisto prekių, bei didmeninės prekybos ir viešojo maitinimo srityse veikiančius maisto tvarkymo subjektus. Įstatymo projektu siūloma maisto tvarkymo subjektą vertinti pagal vieną – didesnio nei 400 kv. metrų prekybos ploto – kriterijų, tačiau nėra aiškus sąvokos „prekybos plotas“ turinys, tai yra nedetalizuojama, ar prekybos plotas apimtų tik parduotuvės prekybos plotą, ar ir maisto tvarkymo subjektui priklausančias sandėliavimo, pagalbines ar kitokias patalpas. Siūlomu teisiniu reguliavimu sukuriamas prieštaravimas, nes nustatoma, kad maisto tvarkymo subjektas – tai pelno siekianti arba nesiekianti viešoji ar privati įmonė, vykdanči bet kokią su visais maisto gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapais susijusią veiklą, tačiau kartu nustatomas reikalavimas, susijęs su prekybos ploto turėjimu.

1.2. Vertinant Įstatymo projekte nurodomos sąvokos „maisto tvarkymo subjektas, kurio prekybos plotas yra didesnis kaip 400 kv. metrų“ turinį, matyti, kad siekiama nustatyti privalomus įpareigojimus mažmeninės prekybos veiklą vykdančioms subjektams. Dėl to siūlytina šią sąvoką patikslinti, atsižvelgiant į mažmeninės prekybos maistu rinkos struktūrą. Remiantis Valstybės duomenų agentūros 2020 m. pateiktais duomenimis, 5 dideli prekybos tinklai turi gerai išplėtotą tinklą, tai yra prekyba daugiau kaip 700 parduotuvių sudaro 75 proc. visos maisto prekių apyvartos. Be to, kiti prekybos tinklai valdo nedidelių parduotuvių tinklą (daugiausia miesteliuose ir kaimuose). Atsižvelgiant į Lietuvai būdingą mažmeninės prekybos maisto produktais koncentraciją, siūlytina sąvoką „maisto tvarkymo subjektas, kurio prekybos plotas yra didesnis kaip 400 kv. metrų“ patikslinti – ją sieti su didele rinkos galią turinčia mažmeninės prekybos įmone ir Maisto įstatymo 2 straipsnį papildyti nauja 27 dalimi: įtraukti sąvoką „didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė“, kaip ji yra apibrėžiama Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje. Šis patikslinimas leistų aiškiai nurodyti Įstatymo projektu siūlomų nuostatų taikymo subjektus pagal Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatytus kriterijus: prekybos ploto (apimančio Įstatymo projektu siūlomą didesnio nei 400 kv. metrų prekybos ploto reikalavimą), apyvartos ir parduotuvių skaičiaus. Taip būtų užtikrinama ir

atitiktis proporcingumo principui, nes administracinę naštą ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidas patirs tik tie subjektai, kurių veikloje, remiantis Vieningos gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinės sistemos (toliau – GPAIS) duomenimis, susidaro daugiausia maisto atliekų. Pavyzdžiui, iš 2021 m. į GPAIS įtrauktų 21 059 tonų maisto atliekų, susidariusių mažmeninės prekybos įmonėse, 21 006 tonos susidarė 5 didžiuosiuose prekybos tinkluose. Pažymėtina, kad į bendrą GPAIS įrašytų maisto atliekų kiekį nėra įtraukti duomenys apie susidarančias maisto atliekas dalyje mažų maisto prekių parduotuvių, nes ūkio subjektai, kurių veikloje nesusidaro daugiau kaip 5 tonos maisto atliekų, neturi prievolės atlikti atliekų apskaitos GPAIS.

1.3. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas baigtinis fizinių asmenų, galinčių būti labdaros gavėjais, sąrašas. Pagal šį sąrašą labdaros gavėjais gali būti: neįgalieji; ligoniniai; vaikai našlaičiai ir be tėvų globos likę vaikai; nedirbantys pensininkai, negaunantys kitų pajamų, išskyrus pensijas ir kitas socialines išmokas; bedarbiai; asmenys, kuriems Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka pripažintas nukentėjusiųjų teisinis statusas; šeimos (asmenys), kurių gaunamos pajamos negali patenkinti jų minimalių socialiai priimtinių poreikių, kurių mastą nustato savivaldybės; asmenys, savivaldybių nustatyta tvarka pripažinti nukentėjusiais nuo karo ir gaivalinių nelaimių, gaisrų, ekologinių katastrofų, epidemijų, užkrečiamųjų ligų protrūkių, o šie nurodyti asmenys tokiais pripažįstami pagal atskirus įstatymus ir kitus teisės aktus.

1.4. Būtina atsižvelgti į tai, kad labdaros gavėjų ratas yra platus, be to, labdaros gavėjų yra daug – pavyzdžiui, Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2023 m. spalio 1 d. kaip turintys bedarbio statusą Lietuvoje registruoti 148,8 tūkst. asmenų, taigi sąvokos „labdaros ir (ar) paramos gavėjai“ vartojimas gali sukelti praktinių Įstatymo projektu siūlomo teisinio reguliavimo taikymo problemų didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms. Dėl šios priežasties siūlytina, kad didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės teisės aktų reikalavimų neatitinkantį, bet vis dar saugų ir tinkamą vartoti maistą labdaros gavėjams pasiūlytų ne tiesiogiai, bet tarpininkaujant paramos gavėjams. Atsižvelgiant į tai, reikėtų tikslinti sąvoką „labdaros ir (ar) paramos gavėjai“: atsisakyti į sąvoką įtrauktų žodžių „labdaros ir (ar)“ ir papildyti Maisto įstatymo 2 straipsnį nauja 28 dalimi – joje įtvirtinti sąvoką „paramos gavėjai“ ir apibrėžti, kad tai yra paramos gavėjo statusą turintys juridiniai asmenys, nurodyti Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje.

1.5. Remiantis Įstatymo projekto aiškinamajame rašte pateiktais tyrimo „Maisto švaistymo ir maisto praradimų visoje maisto tiekimo grandinėje lygio ir priežasčių nustatymas

bei rekomendacijų parengimas“ duomenimis, 97 proc. maisto produktų, gėrimų, tabako ir jo gaminių mažmeninės prekybos įmonių nurodė, kad bendradarbiauja su labdaros ir paramos fondu „Maisto bankas“ ar kitomis labdaros ir (ar) paramos organizacijomis. Tačiau šio tyrimo metu nustatyta, kad mažmeninės prekybos įmonių paaukojamas perteklinis maistas sudaro 9,7 proc. viso paaukojamo maisto. Viena iš priežasčių, lemiančių tokį nedidelį paaukojamo maisto procentą, yra ta, kad didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės ir paramos gavėjai sudaro tik savanoriškus susitarimus, kurių mastas ir galiojimo terminas (įskaitant galimybę nebepratęsti bendradarbiavimo su paramos gavėjais) paliekamas apibrėžti bendru sutarties šalių sprendimu. Siekiant ne tik išlaikyti, tačiau ir padidinti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių paaukojamo perteklinio maisto kiekį, matytina, kad savanoriškais susitarimais paremto bendradarbiavimo nepakanka. Įstatymo projektu siūlomu teisiniu reguliavimu maisto tvarkymo subjektai visais atvejais privalėtų pasiūlyti neatlygintinai perduoti labdarai ir (ar) paramai skirtą maistą, tačiau tai neatliepia individualių atvejų, kada toks pasiūlymas neproporcingas ir neefektyvus. Tai įvertinus, siūlytina pakeisti draudimą išmesti maistą, prieš tai nepasiūlius jo paramos gavėjams, ir kaip konkrečią Įstatymo projektu numatomo įpareigojimo įgyvendinimo priemonę Maisto įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje nustatyti įpareigojimą didelę rinkos galią turinčiai mažmeninės prekybos įmonei su vienu ar keliais paramos gavėjais sudaryti sutartis, kuriose būtų apibrėžta pasiūlymo perduoti labdarai ir (ar) paramai skirtą maistą teikimo ir tokio maisto perdavimo tvarka ir sąlygos. Šių sutarčių skaičius nėra ribojamas, tai yra siekiant įvykdyti šiuo nutarimo projektu siūlomą įsipareigojimą pakaktų turėti bent vieną sutartį su paramos gavėju. Kartu siūlytina Maisto įstatymo 4 straipsnio 4 dalį papildyti nuostata, kad didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės gali atsisakyti teikti labdarai ir (ar) paramai skirtą maistą, atsižvelgdamos į sutartyje nurodytą minimalų tokio maisto kiekį ir galimybes užtikrinti šio maisto saugos reikalavimus, o paramos gavėjai, atsižvelgdami į labdarai ir (ar) paramai skirto maisto poreikį ir galimybes (logistikos sąlygas, turimus išteklius ir kt.) užtikrinti labdarai ir (ar) paramai skirto maisto saugos reikalavimus, gali atsisakyti priimti maisto tvarkymo subjekto teikiamą pasiūlymą.

2. Įstatymo projektu siūlomu teisiniu reguliavimu maisto tvarkymo subjektams yra nustatoma prievolė, tačiau nėra numatyta, kokių teisinių pasekmių kiltų dėl Įstatymo projekte numatytų reikalavimų nevykdymo, tai yra nei Maisto įstatymo, nei Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso nuostatos neapima Įstatymo projektu numatomų atvejų, už kurių nesilaikymą būtų taikoma atsakomybė. Atsižvelgiant į tai, siūlytina Įstatymo projektą tobulinti šiais aspektais:

2.1. Maisto įstatymas nustato pateikiamo į rinką maisto ir jo tvarkymo reikalavimus, valstybės institucijų ir visuomeninių vartotojų teisių gynimo organizacijų kompetenciją užtikrinant maisto saugą, taip pat reglamentuoja maisto tvarkymo subjektų ir su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų gamintojų ir tiekėjų pareigas ir atsakomybę. Siekiant, kad šiuo nutarimu siūlomos teisinio reguliavimo nuostatos, įpareigojančios didelę rinkos galią turinčias mažmeninės prekybos įmones sudaryti su paramos gavėjais sutartis, kuriomis būtų apibrėžta pasiūlymo perduoti labdarai ir (ar) paramai skirtą maistą teikimo ir tokio maisto perdavimo tvarka ir sąlygos, patektų į siūlomo pildyti Maisto įstatymo 4 straipsnio, kuris nustato pagrindinius maisto saugos, kokybės ir tvarkymo reikalavimus, reguliavimą, siūlytina papildyti Maisto įstatymo 1 straipsnio 2 dalį 4 punktu ir jame nustatyti naują tikslą: „būtų skatinamas maisto švaistymo mažinimas ir labdarai ir (ar) paramai skirto maisto saugus perdavimas.“

2.2. Siekiant užtikrinti veiksmingą šio nutarimo 1.5 papunktyje siūlomos teisinio reguliavimo priemonės – privalomų sutarčių – nustatymo įgyvendinimą, siūlytina Maisto įstatymą patikslinti – atsisakyti Maisto įstatymo ketvirtojo¹ skirsnio pavadinimo žodžių „nuostatų dėl maisto ar su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų saugos ir (ar) suklasoto maisto pateikimo į rinką draudimo“, papildyti 12² straipsnio pavadinimą žodžiais „ir prievole mažmeninės prekybos įmonei sudaryti sutartis su labdarai ir paramai skirtu maisto tvarkymo subjektu dėl neatlygintino tokio maisto perdavimo paramos gavėjams“, taip pat papildyti Maisto įstatymo 12² straipsnį nauja 7 dalimi (buvusią 7 dalį laikyti 8 dalimi) ir joje nustatyti sankcijas. Pirmą kartą pažeidimą padariusios didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės (nesudariusios sutarties su paramos gavėju dėl labdarai ir paramai skirtu maisto perdavimo) būtų įspėjamos raštu ir joms nustatomas ne trumpesnis kaip 7 kalendorinių dienų ir ne ilgesnis kaip 30 kalendorinių dienų terminas nustatytiems pažeidimams pašalinti. Pažeidimo nepašalinus arba pažeidimą nustačius pakartotinai, skiriama nuo vieno tūkstančio iki trijų tūkstančių eurų bauda. Siūlytina baudų dydžius nustatyti, sistemiškai įvertinus Maisto įstatyme nurodytų pažeidimų pavojingumą ir už jų padarymą nustatytus baudų dydžius. Už sutarties nesudarymą turėtų būti nustatyti mažesni baudų dydžiai nei už pažeidimų, susijusių su maisto ar su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų saugos ir (ar) suklasoto maisto gamyba ir pateikimo į rinką, padarymu.

2.3. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekte nėra numatyta už privalomų sutarčių sudarymo priežiūrą atsakinga institucija, Įstatymo projektas tikslintinas – siūlytina Maisto įstatymo 9 straipsnį papildyti nauja 6 dalimi (buvusią 6 dalį laikyti 8 dalimi). Joje siūlytina įtvirtinti, kad už Maisto įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje nustatytų reikalavimų laikymosi priežiūrą yra atsakinga Vyriausybės įgaliota institucija. Taip pat siūlytina Maisto įstatymo 9 straipsnį

papildyti nauja 7 dalimi – priskirti šiai priežiūros institucijai kompetenciją nustatyti atliekamos privalomų sutarčių sudarymo priežiūros tvarką.

3. Europos Sąjungos valstybės narės yra įsipareigojusios prisidėti prie Jungtinių Tautų dokumento „Keiskime mūsų pasaulį: Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ (toliau – Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų) 12.3 tikslo, kuriuo siekiama iki 2030 m. perpus sumažinti vienam gyventojui tenkantį pasaulio mastu iššvaistomo maisto kiekį mažmeniniu ir vartotojų lygiu, taip pat sumažinti maisto nuostolius gamybos ir tiekimo grandinėse, įskaitant nuostolius po derliaus nuėmimo. Šio nutarimo 1.5 papunkčiu siūlomas įpareigojimas didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms sudaryti sutartis dėl neatlygintino tokio maisto perdavimo paramos gavėjams yra tik viena iš priemonių prisidėti prie Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų 12.3 tikslo. Norint pasiekti pokyčių, reikia platesnio masto kompleksinių maisto švaistymo prevencijos priemonių, kurios apimtų vartotojų elgsenos keitimo priemones ir informavimo kampanijas, skirtas informuotumui apie maisto atliekų susidarymo prevenciją didinti, ir kt. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir į gerąją kitų Europos Sąjungos valstybių narių (Ispanija, Prancūzija, Vengrija) patirtį, siūlytina praplėsti Įstatymo projekto aiškinamajame rašte iškeltą tikslą „<...> sumažinti iššvaistomo maisto mastą Lietuvoje, išsaugant tinkamą vartoti, bet netinkamą parduoti maistą <...>“ ir siekti sumažinti maisto švaistymą platesnio masto kompleksinėmis priemonėmis, prioritetą teikiant maisto perdavimui labdarai ir (ar) paramai. Atsižvelgiant į tai, be Įstatymo projektu teikiamų pasiūlymų:

3.1. siūlytina Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymą papildyti aštuntuoju¹² skirsniu „Maisto atliekų susidarymo prevencija“ – papildomai nustatyti prievolę kiekvienai didelę rinkos galią turinčiai mažmeninės prekybos įmonei parengti maisto atliekų susidarymo prevencijos planą, kurio terminas – nuo vieno iki trejų metų pasirinktinai. Šią prievolę didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms siūloma nustatyti, nes, kaip rodo šio nutarimo 1.1 papunktyje pateikti statistiniai duomenys, maisto atliekų daugiausia susidaro didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių valdomose parduotuvėse. Maisto atliekų susidarymo prevencijos plane turėtų būti nurodytas siektinas sumažinti didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės veikloje susidarantį maisto atliekų kiekį per metus, prioritetą teikiant neatlygintinam maisto atidavimui žmonėms vartoti (didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė savo nuožiūra, priklausomai nuo skelbiamų duomenų konfidencialumo lygio, informaciją apie atliekų kiekį galėtų skelbti absoliučiaisiais arba santykiniais dydžiais), taip pat numatomos priemonės šiam tikslui pasiekti, pavyzdžiui, maisto perdavimas labdarai ir (ar) paramai, maisto atliekų susidarymo prevencijos priemonės, įskaitant

planuojamas rengti ar remti vartotojų elgsenos keitimo priemonės, skirtas maisto atliekų susidarymui mažinti, informavimo kampanijas, skirtas informuotumui apie maisto atliekų susidarymo prevenciją didinti, ir kitas maisto atliekų kiekį mažinančias priemones. Siūlytina, kad maisto atliekų susidarymo prevencijos planai ir jų įgyvendinimo ataskaitos būtų skelbiamos viešai didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės interneto svetainėje. Šie planai ir jų vykdymo ataskaitos leistų įvertinti maisto atliekų prevencijos priemonių efektyvumą ir būtų tinkamas duomenų šaltinis, Lietuvai rengiant Europos Komisijai skirtas ataskaitas už įgyvendintas atliekų susidarymo prevencijos priemones;

3.2. siekiant didelę rinkos galią turinčioms įmonėms ir paramos gavėjams suteikti laiko tinkamai pasirengti įgyvendinti Įstatymo projektu numatomas nuostatas ir suderinti maisto atliekų susidarymo prevencijos planų rengimo ir šio plano įgyvendinimo ataskaitos teikimo terminus su kalendoriniais metais, siūlytina nustatyti, kad Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimai įsigalioja 2025 m. sausio 1 d.;

3.3. siūlytina Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnį papildyti sąvoka „didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė“ ir nurodyti, kad ji apibrėžiama taip, kaip Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje;

3.4. atsižvelgiant į Atliekų tvarkymo įstatyme siūlomą nustatyti reikalavimą parengti ir paskelbti maisto atliekų susidarymo prevencijos planą ir plano įgyvendinimo ataskaitą, kartu siūlytina papildyti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymą 93¹ straipsniu – nustatyti atsakomybę už šios prievolės nevykdymą didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms. Vadovaujantis Aplinkos apsaugos įstatymo 37 straipsnio 1 dalimi, padarytus pažeidimus tirtų, padarytų pažeidimų protokolus surašytų ir bylas dėl ekonominių sankcijų skyrimo nagrinėtų vyriausieji valstybiniai aplinkos apsaugos inspektoriai. Siūlytina, kad pirmą kartą pažeidimą padariusios didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės (neparengusios, nepaskelbusios maisto atliekų susidarymo prevencijos plano ar šio plano įgyvendinimo ataskaitos) būtų įspėjamos raštu ir joms būtų nustatomas vieno kalendorinio mėnesio terminas nustatytiems pažeidimams pašalinti. Pažeidimo nepašalinus arba pažeidimą nustačius pakartotinai, būtų skiriamos ekonominės sankcijos – bauda nuo vieno tūkstančio iki trijų tūkstančių eurų. Siūlomų ekonominių sankcijų dydis nustatytas, įvertinus Vengrijoje ir Ispanijoje įmonėms taikomų ekonominių sankcijų už analogiškus pažeidimus dydį.

4. Įstatymo projekto 1 straipsniu keičiamo Maisto įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje siūloma nustatyti, kad „finansinė parama maisto švaistymo mažinimo sistemai Lietuvoje kurti būtų teikiama Lietuvos Respublikos aplinkos ministro nustatyta tvarka“. Siūlomas reguliavimas yra

perteklinis ir nesuderinamas su Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo nuostatomis, nes, vadovaujantis šio įstatymo 10 straipsniu, valstybės pažanga ir jai reikalingos lėšos planuojamos Strateginio valdymo įstatyme nustatytais planavimo dokumentais. Be to, finansiniai ištekliai, skirti 2021–2030 metų Nacionaliniame pažangos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ (toliau – NPP), nustatytų strateginių tikslų ir pažangos uždavinių įgyvendinimui finansuoti planavimo dokumentuose nustatytu laikotarpiu (tai yra pažangos lėšos), planuojami pažangos priemonėms, kurios numatomos nacionalinėse plėtros programose, vadovaujantis Strateginio valdymo įstatymu, Strateginio valdymo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimu Nr. 292 „Dėl Strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“, ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 543 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“. Aplinkos ministerija, vadovaudamasi NPP, rengia 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 30 d. nutarimu Nr. 318 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos patvirtinimo“ (toliau – Plėtros programa), pažangos priemonės Nr. 02-001-06-10-03 „Skatinti atliekų prevenciją“ (toliau – pažangos priemonė Nr. 02-001-06-10-03) aprašą, kuriame planuoja atliekų prevencijos veiklas ir numato lėšas joms vykdyti iki 2030 metų. Kadangi Plėtros programoje numatyta, kad bus siekiama iki 2030 m. maisto atliekų kiekį vienam gyventojui sumažinti iki 22,5 kg, pažangos priemonei Nr. 02-001-06-10-03 įgyvendinti planuojamos veiklos, skatinančios maisto atliekų prevenciją ir maisto švaistymo mažinimą, tai yra bus investuojama į maisto švaistymo prevencijos sistemą. Numatoma, kad pažangos priemonės Nr. 02-001-06-10-03 veiklos atitiks Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 519 „Dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plano patvirtinimo“, įgyvendinimo priemonės ir bus finansuojamos 2021–2027 m. Sanglaudos fondo ir bendrojo finansavimo lėšomis ir valstybės biudžeto (Atliekų prevencijos ir tvarkymo programos) lėšomis. Atsižvelgiant į įvardytas strateginį planavimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, atskiru aplinkos ministro įsakymu nustatyti tvarką dėl finansinės paramos teikimo maisto švaistymo prevencijos sistemai nėra tikslinga, nes finansavimas teikiamas pagal šiame punkte nurodytus strateginius dokumentus ir

finansavimo tvarkos paminėjimas Maisto įstatyme būtų perteklinis – tik atkartotų galiojančias kitų teisės aktų nuostatas.

5. Atsižvelgiant į tai, kad, nustačius naują teisinį reguliavimą, didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms ir paramos gavėjams reikėtų tinkamai pasirengti įgyvendinti Įstatymo projektu numatomas nuostatas, ir tai, kad šiam Įstatymui įgyvendinti priežiūros institucija turės priimti įstatymo įgyvendinamąjį teisės aktą, siūlytina Įstatymo projektą patikslinti ir papildyti šiais aspektais:

5.1. Siekiant suteikti daugiau laiko didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms ir paramos gavėjams tinkamai pasirengti įgyvendinti Įstatymo projektu numatomas nuostatas, siūlytina vadovautis Teisėkūros pagrindų įstatymo 20 straipsnio 4 punkte nustatyta dviejų datų taisykle, pagal kurią teisės aktai, keičiantys ar nustatantys naują ūkio subjektų veiklos ar jos priežiūros teisinį reguliavimą, paprastai įsigalioja gegužės 1 d. arba lapkričio 1 d., tačiau visais atvejais ne anksčiau kaip po trijų mėnesių nuo jų oficialaus paskelbimo dienos, ir Įstatymo projekte nustatyti jo įsigaliojimo datą – 2024 m. lapkričio 1 d.

5.2. Pažymėtina, kad Maisto įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje siūloma nustatyti pareigą didelę rinkos galią turinčiai mažmeninės prekybos įmonei sudaryti privalomas sutartis su paramos gavėjais, todėl įgyvendinamuoju teisės aktu turi būti nustatyta tvarka, kaip bus užtikrinama įpareigojimo sudaryti sutartis laikymosi priežiūra. Atkreiptinas dėmesys, kad Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatytas teisėkūros sistemiškumo principas reiškia, kad teisės normos turi derėti tarpusavyje, žemesnės teisinės galios teisės aktai neturi prieštarauti aukštesnės teisinės galios teisės aktams, įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai turi būti rengiami ir priimami taip, kad įsigalioję kartu su įstatymu ar atskiromis jo nuostatomis, kurias šie teisės aktai įgyvendina. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekto 2 straipsnį tikslinga papildyti nuostata, kad Vyriausybės įgaliotai institucijai būtų pavesta iki 2024 m. spalio 31 d. parengti tvarką, kuri nustatytų, kaip turi būti atliekama privalomų sutarčių sudarymo priežiūra.

6. Atsižvelgiant į tai, kad nutarimu siūloma reglamentuoti iki tol nereglamentuotus visuomeninius santykius – įpareigoti didelę rinkos galią turinčias mažmeninės prekybos įmones su vienu ar keliais paramos gavėjais sudaryti sutartis, siūlytina papildyti Maisto įstatymą nauju 13¹ straipsniu ir numatyti šio įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje nustatyto galiojančio teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimą. Jį atliekant, turėtų būti įvertintas siūlomo reguliavimo poveikis verslo sąlygoms, konkurencinei aplinkai ir Įstatymo projektu siekiamam tikslui – sumažinti iššvaistomo maisto mastą Lietuvoje ir taip išsaugoti tinkamą vartoti, bet netinkamą parduoti maistą bei, nuolat brangstant būtiniausių maisto produktų krepšeliui, parūpinti maisto skurstantiems asmenims.

Ministras Pirmininkas

Ekonomikos ir inovacijų ministras